

Asia: VN/25636/2023

Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavia toimia koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 a §)

Lapin elinvoimakeskus pitää perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena sitä, että sähköverkon mahdollisiin

ongelmiin tulee voida varautua ja että näiltä osin vesilaisissa (587/2011) säädetään vesivoimalaitoksen tai

säännöstelylupaan sisältyvistä määräyksistä poikkeamisesta sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi poikkeuksellisessa häiriötilanteessa.

2. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavien toimien menettelyä ja viranomaisjärjestelmää koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 b §)

Patoturvallisuuslain (494/2009) 5 §:n 2 momentin mukaan Lapin elinvoimakeskus toimii tässä laissa tarkoitettuna patoturvallisuusviranomaisena. Patoturvallisuusviranomaisen näkemyksen mukaan lausuttavana olevassa työryhmän mietinnössä ehdotetuilla toimenpiteillä voi olla vaikutusta patoturvallisuuteen, erityisesti talvella, jolloin riskinä voi olla jäiden poikkeuksellinen liikkeelle lähtö.

Tähän nähden vesilain (587/2011) 11 luvun mukainen lausuntomenettely antaa tapauskohtaisesti mahdollisuuden patoturvallisuusviranomaiselle lausua asiasta. Työryhmän mietinnön mukaan kiireellisessä tapauksessa väliaikaista poikkeamista koskeva asia voidaan käsitellä ilman lausuntomenettelyä, mutta patoturvallisuusviranomaisen näkemyksen mukaan mahdolliset vaikutukset

patoturvallisuuteen tulisi kuitenkin ottaa huomioon myös näissä tilanteissa.

3. Lausuntonne Energiaviraston tiedonsaantioikeutta koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 c §)

Lapin elinvoimakeskus kiinnittää tässä yhteydessä huomiota keväällä 2026 Lausuntopalvelussa lausuttavana olleeseen luonnokseen hallituksen esitykseksi laiksi vesitalouden tietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi siltä osin, että onko näiden esitysten välillä mahdollisesti myös muuta kuin tiedonsaantioikeutta (vesitalouden tietovarantolain luonnos 8 §) koskevia näkökulmia, jotka tulisi ottaa huomioon lainsäädäntöä valmisteltaessa.

4. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavista toimista johtuvien edunmenetysten korvaamista koskevista ehdotuksista (18 luvun 6 a §)

Lapin elinvoimakeskuksen kalatalousviranomaisen katsoo, että poikkeamismenettelystä yleiselle kalatalousedulle aiheutuvat haitat tulee arvioida ja kompensoida. Kalojen elinolosuhteet ovat jo valmiiksi haasteelliset säännöstelyissä vesissä. Poikkeaminen luvanhaltijan säännöstelyluvan mukaisesta toiminnasta voi aiheuttaa sellaista haittaa ja vahinkoa kalakannoille, joka ei ole kompensoitavissa säännöstelylupaan sisältyvillä kalatalousvelvoitteilla.

5. Lausuntonne ehdotuksen vaikutusten arvioinnista (erityisesti millaisia vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan ja onko ehdotuksilla muita kuin mietinnössä tunnistettuja vaikutuksia, mitä)

Tulvariski

Tulvariskien hallinnasta annetun lain (620/2010, tulvariskilaki) 4 §:ssä säädetään elinvoimakeskuksen tehtävistä, joihin lukeutuu muun ohella vesistötulvariskin hallintaa palvelevasta suunnittelusta huolehtiminen muilla kuin merkittävillä tulvariskialueilla; tulvan uhatessa ja tulvan aikana viranomaisten yhteistyöstä ja huolehtiminen ja toimenpiteiden ohjaaminen vesistöissä; tulvasuojelun edistäminen ja muut tulvariskien hallintaa parantavat toimenpiteet; sekä vesistön säännöstelyjen ja juoksutusten yhteensovittamisesta suositusten antaminen.

Lapin elinvoimakeskus ilmaisee käsityksensä sen, että työryhmän mietinnössä esitetyn väliaikaisen poikkeaman käytöstä voi aiheutua tulvariskiä etenkin talviaikana. Avovesikautena poikkeaman käytöllä ei tämänkaltaisia merkittäviä vaikutuksia välttämättä ilmene.

Työryhmän mietinnössä on tunnistettu, että mikäli mietinnössä esitettyä poikkeamaa tarvitsisi käyttää

talviaikaan, voisi virtaaman kasvu lisätä suppojaan syntymistä virta-alueille ja lisätä riskiä suppotulviin (s. 46).

Lapin elinvoimakeskus kiinnittää huomiota siihen, että suposta aiheutuvan tulvan sijainti ja tulvasta aiheutuvien vahinkojen ennakointi voi olla varsin haasteellista ja suurissa jokivesistöissä myös laaja-alaisia.

Supon muodostumista on käytännössä pyritty ehkäisemään säännöstellyissä vesistöillä jäädytysajoilla, joilla saadaan jokivesistöön muodostumaan jääkansi. Mikäli poikkeamaa tarvitsisi käyttää aikana, jolloin jääkannet ovat jo muodostuneet vesistöihin, on olemassa riski myös jääpadon muodostumiseen, etenkin jos virtaama aiheuttaa jääkannen rikkoutumisen. Jääpadon aiheuttaman tulvan sijaintia ja laajuutta ei välttämättä pystytä ennakoimaan. Reagointiaika jääpatotulvalla mm. suojaus- tai evakuointitoimien osalta on lyhyt.

Jääpeitteisenä aikana jokijäillä voi olla liikkujia (mm. pilkkijät, kelkkailijat, hiihtäjät). Ennen poikkeamaan

ryhtymistä pitäisi pystyä varmistumaan, ettei voimalaitosten välisillä jokijaksoilla ole liikkujia erityisesti,

jos on riski, että jääkansi tulee suurempien juoksutusten vuoksi rikkoutumaan.

Lupa- ja valvontavirastolta haettavassa poikkeamaluovassa olisi riittävällä tarkkuudella tarkasteltava voimalaitos- ja vesistökohtaisesti erityisesti talviaikaisen poikkeaman käytön edellytykset ja vaikutukset.

Viranomaisen resurssit

Lausuttavana olevasta mietinnöstä ilmenee, että ensi vaiheessa tehtävän poikkeamismahdollisuuksia

kartoittavan selvityksen laadinnasta aiheutuisi kustannuksia ennen muuta viranomaisille. Mietinnössä

arvioidaan, että säännöstelyluvan haltijoiden ei olisi tässä vaiheessa tarpeen laatia erillisiä selvityksiä poikkeamisen edellytyksiä, mutta kylläkin toimittaa selvityksen laadinnasta vastaavalle taholle selvityksen laatimiseksi tarpeellisia tietoja.

Työryhmän mietinnössä esitetyn poikkeaman käyttämisestä voi tulla tulvakysymyksiin liittyviä tehtäviä

myös elinvoimakeskukselle.

Edellä viranomaisen tietojen toimittamisesta ja elinvoimakeskuksen tulvatehtävistä todettuun liittyen

Lapin elinvoimakeskus toteaa, että sen toiminta-alueella Lapissa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa on

merkittäviä sähköntuotantoon säätämään kykeneviä vesivoimalaitoksia, joilla jokaisella on oma säännöstelylupa. Esimerkiksi Kemijoessa, Oulujoessa ja Iijoessa on useita voimalaitoksia, joiden virtaamasääntelyt vaikuttavat toisiinsa. Lisäksi esimerkiksi Kemijoen ja Kalajoen varrella on merkittäviä

tulvariskialueita.

Edellä todettu huomioon ottaen Lapin elinvoimakeskus ilmaisee käsityksensä sen, että viranomaisen

työmäärä voi lisääntyä nopeastikin, mikä edellyttää käytettävissä olevien resurssien oikea-aikaista kohdentamista. Viranomaisen muistuttaa riittävien resurssien varmistamisesta asianmukaisen ja lakisääteisen viranomaistoiminnan suorittamiseksi.

Lapin elinvoimakeskuksen kalatalousviranomaisen katsoo, että poikkeamismenettelyistä kalataloudelle

aiheutuvia haittoja on arvioitava riittävällä tavalla ennen poikkeamismääräyksen antamista.

Arviointimenettelyn (kuulemismenettelyineen) ja selvitysten laatuvaatimusten tulee vastata vesilain mukaisen lupamenettelyn vaatimuksia. Toteutuvista poikkeamisista kalataloudelle aiheutuvien vahinkojen arvioiminen voi edellyttää kalataloudellista tarkkailua.

6. Lausuntonne vesivoiman tilapäisiä lisäämismahdollisuuksia ja sen vaikutuksia koskevan, päätösmenttelyä edeltävän selvityksen tarpeellisuudesta ja toteutuksesta

Lapin elinvoimakeskuksen kalatalousviranomaisen katsoo, että edellytykset vesilain säännöstelystä poikkeamiseen tulee selvittää laaja-alaisesti ennen yksittäisiin voimalaitoksia tai voimalaitosketjuja koskeviin poikkeamishankkeisiin ryhtymistä. Poikkeamismenettely tulisi kohdentaa ensisijaisesti sellaisiin rakennettuihin vesistöihin, joissa poikkeavasta säännöstelystä aiheutuvat haitat kalataloudelle

ja erityisesti vaelluskaloille ovat mahdollisimman vähäisiä.

7. Muut huomionne ehdotuksesta

-

Pääkkönen Anja
Kainuun ELY - Lapin elinvoimakeskus